

Moreel beraad

Inleiding

Als er een klemmende morele vraag is die aparte aandacht behoeft kan het zinvol zijn om een moreel beraad te houden. Een moreel dilemma treedt op wanneer belangrijke waarden met elkaar botsen en het daardoor niet zomaar helder is welke handelingsstrategie de moreel juiste is. Zo kan er bijvoorbeeld in een praktische situatie spanning bestaan tussen stimuleren van autonomie van de cliënt en de veiligheid van anderen, tussen onpartijdigheid en solidariteit. Bij morele vragen gaat het om afwegen van verschillende waarden. Wat telt het zwaarst? Niet in het algemeen maar in de context van een concrete casus. Dit is des te belangrijker omdat forensisch sociale professionals, op grond van de mandaten aan hun organisaties, de macht bezitten om besluiten te nemen die ingrijpen in het leven van mensen. Het is moreel juist dat degene die macht bezit, zich professioneel (tegenover collega's en organisatie) en publiek (tegenover de samenleving) niet alleen procedureel, maar ook moreel kan verantwoorden over het gebruik van die macht. In algemene zin, maar ook heel concreet, over gemaakte keuzen in individuele situaties.

Vertrekpunt

Moreel beraad is een methode om met direct betrokkenen een beeld te vormen van wat goed is, wat er in een bepaalde situatie dient te gebeuren. Het is een manier om gezamenlijk na te denken over een morele kwestie of moreel dilemma. Doel is om tot goed afgewogen besluitvorming komen, zo mogelijk door iedereen gedeeld. Wat vinden wij goed, zorgvuldig? En wat niet meer? Het is een geleide discussie, in stappen, over een ethische kwestie. Vertrekpunt is een casus waarin een besluit moet worden genomen. Er is een gespreksleider, liefst iemand die geen belang heeft bij het besluit.

Vragen

Enkele vragen die uitgangspunt voor een beraad kunnen zijn:

- Wat vinden we in deze situatie nu precies problematisch, en waarom?
(Zicht krijgen op de morele aspecten van een casus, op eigen waardeoriëntaties en die van collega's.)
- Wat kunnen we doen?
(Onderzoeken van handelingsalternatieven en het beschrijven van de normen waaraan deze alternatieven moeten voldoen.)
- Waarom verschillen we van mening?
(Zicht krijgen op verschillen in professionele verantwoordelijkheden, in professionele en persoonlijke waardeoriëntaties en hoe dit doorwerkt in samenwerkingsverbanden.)

Wie doen er mee aan moreel beraad

Wie er deelnemen aan een moreel beraad hangt af van wat er beoogd wordt. Het is van belang om vast te stellen wie het besluit moet nemen. Is er een gezamenlijk besluit nodig, of ligt de bevoegdheid om te besluiten bij één deelnemer, (de inbrenger), die dus de anderen consulteert? Het is ook van belang om vast te stellen wie de andere betrokkenen zijn: wat zijn de personen die belang hebben bij het besluit dat genomen gaat worden? Daarbij zijn grofweg twee mogelijkheden: deze betrokkenen worden echt uitgenodigd om aanwezig te zijn, of de aanwezigen verdelen de rollen van deze betrokkenen onderling zodat alle perspectieven aan bod komen. Gaat het erom om zoveel mogelijk draagvlak voor het besluit te krijgen? Kies dan de eerst optie, zeker als het gaat om besluiten met ingrijpende consequenties. Gaat het erom om vanuit zoveel mogelijk verschillende invalshoeken naar het dilemma te kijken? Dan kan ook worden volstaan met de tweede optie. Moreel beraad kan dus plaatsvinden binnen bestaande teams, maar kan ook ingezet worden in multidisciplinaire samenwerkingsverbanden.

Praktisch

Een moreel beraad duurt minstens één uur. Het aantal deelnemers bedraagt idealiter tussen de zes en tien personen.

Waarover

Een moreel beraad wordt in de praktijk vaak gehouden in een situatie waarin iemand een besluit moet nemen met redelijk zware consequenties. Maar ook meer alledaagse problemen of onenigheid onder collega's kan het zinvol zijn: waarop zijn de verschillen in inzicht gebaseerd, welke verschillen in waardeoriëntatie spelen een rol?

Casus

Een moreel beraad heeft altijd een casus als uitgangspunt:

- Een reële casus, waar iemand uit de groep bij betrokken is.
- De casus moet voor de inbrenger een morele lading hebben. De inbrenger moet een moreel dilemma ervaren. Mag ik..? Moet ik..? Ben ik verplicht om..? Is het rechtvaardig (juist/ loyaal/...) om...?
- De casus kan prospectief of retrospectief zijn: een casus waarbij het besluit nog moet worden genomen of een casus waarbij het besluit al is genomen: de casus kan dan dienen om de morele afwegingen van de verschillende betrokkenen te verhelderen en meer zicht te krijgen op de waarden die in het werk een rol spelen.

Gespreksstructuur

De stappen (ontleend aan Widdershoven & Abma, 2003):

1. Wat is het probleem, wat is het dilemma? Wat zijn de alternatieven waaruit gekozen moet worden? Wie is de beslisser? Maak een flap-over met twee kolommen: alternatief A en alternatief B.
2. Maak een lijst van betrokkenen. Wie zijn degenen die ervan uit mogen gaan dat de beslisser rekening houdt met hun belangen? Het kan hierbij gaan om personen, maar ook om organisaties. Vergeet niet de inbrenger, vergeet niet de cliënt. Let op: het gaat niet om mensen die 'ermee te maken hebben', het gaat om mensen met een belang, mensen die voor- of nadeel hebben van het besluit. Meestal zijn dat er een stuk of zes.
3. Onderzoek voor elke betrokkene de relevante normen en waarden. Waarden zijn fundamentele beweegredenen. Normen zijn handelingsvoorschriften.
Van alle betrokkenen wordt nagegaan op basis van welke waarde ze vinden dat A of B moet gebeuren. "Volgens mij moet A gebeuren, want dat is ... (rechtvaardig, veilig, eerlijk)". Of de argumenten om iets niet te doen. Schrijf de argumenten op de flap, bij kolom A of B.
4. Als iedereen aan bod is geweest, wordt van iedere gespreksdeelnemer gevraagd om voor A of B te kiezen. Ieder stelt voor zichzelf vast: wat is de fundamentele waarde op basis waarvan ik kies? Wat is de fundamentele waarde die ik hiermee heb opgegeven?
Dus: volgens mij moet er X gebeuren, omdat dat ....is, ondanks dat het niet.... is. Welke waarde kan met mijn keuze dus niet worden rechtgedaan? Wat kan er gedaan worden om zoveel mogelijk tegemoet te komen aan die waarde, om de schade zoveel mogelijk te beperken?
5. Bespreek in de groep de verschillen, in keuze, in waarden. Begrijp de relevantie van de verschillen.
6. Beslis over de te volgen handelswijze (als groep of als inbrenger. Als de inbrenger beslist, vraag wat zijn conclusie is. Als de groep beslist: kunnen degenen die tegen zijn, leven met het besluit?) Besluit ook over te ondernemen schadebeperkende acties².

Verder lezen

- Widdershoven, G. & Abma, T. (2003). Moreel beraad als dialoog. Dialogische ethiek en responsieve evaluatie als grondslagen voor moreel beraad (pp. 191-202). In H. Manschot &

H. van Dartel (Red.), *In gesprek over goede zorg. Overlegmethoden voor ethiek in de praktijk*.
Boom.